

การออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำ
บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
พรพิมล ศักดา^{1*} วรารัตน์ วัฒนชนโนบล² และ ณัฐปศัลย์ กิตติสุนทรพิศาล³

Design and Development of Mixed Media for Exhibitions in Thai-Song-Dum
Cultural Learning Center in Ban Koh Rad, Bang Pla, Bang Len District, Nakhon
Pathom Province

Pornpimon Sakda^{1*} Wararat Watthanachanobon² and Nattapakun Kittisuntornpisarn³

^{1,3} คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

² นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

^{1,3} Faculty of Architecture and Design; Rajamangala University of Technology Rattanakosin,

² Institute of Research and Development; Rajamangala University of Technology Rattanakosin,

* Corresponding author E-mail address: pornpimol.sak@rmutr.ac.th

Received November 20, 2018

revised december 28, 2018

accepted january 1, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำของเดิมที่มีอยู่ และความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ เป็นการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกรอบการศึกษาวิจัย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำของเดิมที่มีอยู่ และการระดมความคิดเห็นเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยการกำหนดแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และระยะที่ 3 การประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1.จุดเด่นหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ได้แก่ การแต่งกาย ลักษณะบ้านเรือน อาหาร ความเชื่อประเพณีและการละเล่นพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์และสินค้าของชุมชน การแสดงออกในส่วนนี้ได้ถูกนำมาออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงเป็นนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้ 2. ผลงานสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ประกอบด้วย ระบบป้ายและสัญลักษณ์ และงานตกแต่งประกอบนิทรรศการ (วัสดุกราฟิก วัสดุ 2 มิติ และวัสดุ 3 มิติ) 3.ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ พบว่า ก่อนการเข้าชมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$; S.D= 0.48) และหลังจากการเข้าชมมีความรู้เพิ่มขึ้นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$; S.D= 0.48) ได้รับประโยชน์จากการเข้าชมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$; S.D= 0.50) และมีความประทับใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$; S.D= 0.33) ส่วนข้อมูลและการนำเสนอของพิพิธภัณฑ์ พบว่า รูปแบบการจัดแสดงข้อมูลน่าสนใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$; S.D= 0.50) มีการนำเสนอด้วยเทคนิคสมัยใหม่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$; S.D= 0.51) และข้อมูลที่น่าสนใจละเอียด ชัดเจนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$;

S.D= 0.74) มีความเหมาะสมของสถานที่จัดศูนย์การเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58; S.D= 0.50) และบริเวณศูนย์การเรียนรู้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.08; S.D= 0.49)

คำสำคัญ : สื่อผสม ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ บ้านเกาะแรต นครปฐม

ABSTRACT

This research aims to study community and tourism context in Ban Koh Rad and information about the existing Thai-Song-Dum cultural learning center as well as the need for mixed media design and development for exhibitions in the center with the community participation. The community participants' opinions on the physical environment and the mixed media in the learning center are evaluated. This study is therefore based on the development of a participatory action research framework with three stages. Stage 1 is community context study of the Koh Rad community tourism and information about the existing center and brainstorming to gather information on the need for a mixed media design for internal exhibits in the center by interviewing key informants and setting the questionnaire for the interview. Stage 2 is the design and development of mixed media for exhibitions in Thai-Song-Dum cultural learning center by community involvement. Stage 3 is an assessment of the opinions on the physical environment and the media for exhibitions in the Community Learning Center. The questionnaire was used to collect 50 samples.

The research found that 1.the strengths and attractiveness of cultural tourism of the Thai-Song-Dum in Ban Koh Rad were to decorate houses, food, beliefs, traditions and folk games, arts and crafts, products and goods of the community. The expression in this section has been designed as a mixed media for display as a learning exhibition. 2. Mixed media work for exhibitions in the Thai-Song-Dum cultural learning center in Ban Koh Rad consists of sign and symbol systems as well as exhibition decoration work (graphic, two and three-dimensional materials) 3. a questionnaire survey was found that before visiting the center the sample group had known about the ethnic Thai-Song-Dum group at a moderate level ($\bar{x}$ = 2.66; SD = 0.48) and after a high level of knowledge ($\bar{x}$ = 4.36; SD = 0.48) and were highly impressed ($\bar{x}$ = 4.12; SD = 0.33). The data and presentation of the museum showed that the format of displaying interesting information at a high level ($\bar{x}$ = 4.48; SD = 0.50); was presented with a high level of modern technique ($\bar{x}$ = 4.16; SD = 0.51) offered details at a high level ($\bar{x}$ = 4.10; SD = 0.74). It was also found that the learning center was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.58; SD = 0.50) and it was clean and tidy at a great level ($\bar{x}$ = 4.08; SD = 0.49).

Keywords: Mixed Media, the Black Thai Cultural Learning Center, Ban Koh Rad, Nakhon Pathom Province

บทนำ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือเชิงชาติพันธุ์กำลังได้รับความนิยม วัฒนธรรมตามท้องถิ่นต่างๆ ถูกใช้เป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ภาครัฐได้เริ่มเข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่นขึ้นอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งก็เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมที่เข้าสู่ประเทศด้วย รัฐจึงมีนโยบายให้ชุมชนท้องถิ่นมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน (สิริรัตน์ สีสมบัติ, 2552) โดยการนำวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนดังกล่าวเป็นจุดดึงดูดหรือจุดขาย เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นด้วยรากฐานทางวัฒนธรรมของตน และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนด้วย ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ การดำรงชีวิตในอดีต นั้นยังคงยึดแบบแผนที่ได้รับการถ่ายทอดมา วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนชาวไทยทรงดำยังคงความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะตัวของชนเผ่าซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากวัฒนธรรมชุมชนอื่น ๆ ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรม ก็มีได้เป็นอุปสรรคแก่ชุมชนไทยทรงดำ ในการอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมชุมชนอื่น ๆ แต่เมื่อกาลเวลา สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชาวไทยทรงดำรุ่นหลังๆ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตให้ประสานกับความเป็นไปของสังคมส่วนใหญ่ทุกวันนี้ความเป็นไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง จึงเป็น

เพียงสิ่งที่อาจจะเหลืออยู่เพียงในจิตใจมิได้ปรากฏออกมาให้คนภายนอกเห็น และยิ่งนานวันเข้าก็ยิ่งจะสาบสูญไป แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมจะเป็นสิ่งสามัญและเป็นเรื่องธรรมดาของโลกก็ตาม แต่ในแง่ของการศึกษาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแล้วเป็นเรื่องที่จะต้องเร่งศึกษา ค้นคว้า และบันทึกไว้เพื่อประโยชน์ต่อเยาวชนของชาติในอนาคต (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ , 2544) อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ มีประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน แต่วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เหล่านี้กำลังจะสูญหายไปท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งพวกเขาได้พยายามปรับตัวคล้อยตามไปกับบริบทเหล่านั้น โดยการฟื้นฟูวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไททรงดำบางส่วนที่สูญหายไปขึ้นมาใหม่ โดยพวกเขาได้ใช้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองที่มีอยู่เดิมและที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่เป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว โดยมีการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านสถานที่ท่องเที่ยว วิถีชีวิตและการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายใน ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และขาดรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน คณะผู้วิจัย ร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จึงมีแนวความคิดที่จะรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา บอกเล่าวิถีชีวิตของชุมชน โดยการมีส่วนร่วม และออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เยาวชนและผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ และสามารถนำไปเชื่อมโยงกับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำของเดิมที่มีอยู่ และความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

กำหนดกรอบการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำของเดิมที่มีอยู่ และการระดมความคิดเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีเชื้อสายไททรงดำ และผู้รู้ในชุมชนที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง และหาผู้ให้ข้อมูลคนต่อไปด้วยวิธีการแบบ Snowball sampling เริ่มจากผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันที่มีเชื้อสายไททรงดำ แนะนำผู้นำชุมชนในอดีต/ผู้รู้ในชุมชน และสมาชิกในชุมชนที่มีเชื้อสายไททรงดำที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์และการระดมความคิด

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย/การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์และการประชุมระดมความคิด เพื่อเป็นพื้นฐานการออกแบบ

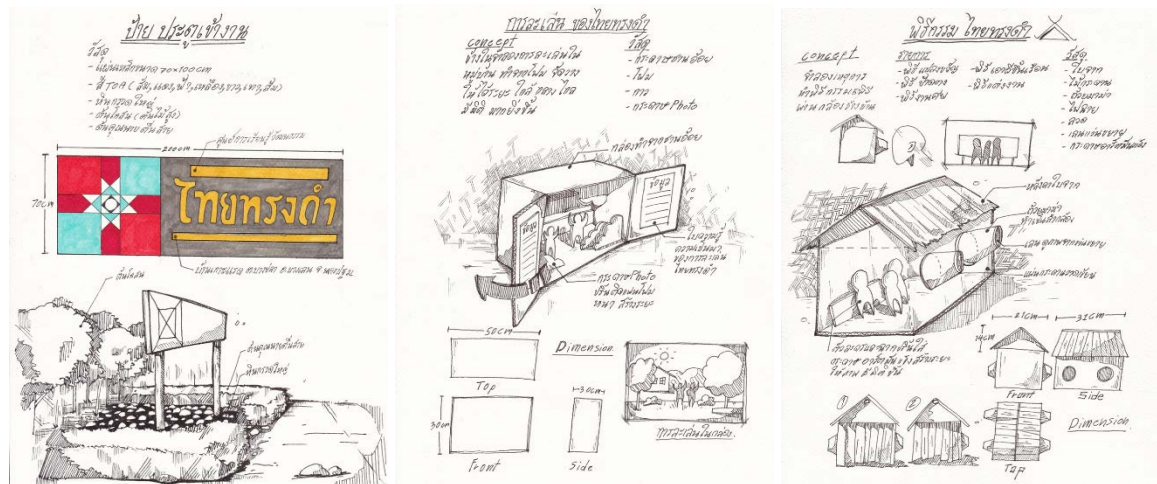
1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลทั้งการทบทวนวรรณกรรมและการประชุมกลุ่มย่อย มาจัดหมวดหมู่ และตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ ทำการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 สรุปรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำบ้านเกาะแรดที่จะทำการออกแบบและพัฒนาพร้อมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและสมาชิกในชุมชน

2.2 บูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชาเทคโนโลยีนิเทศศิลป์ 5 โดยการมอบหมายโครงงาน และนำนักศึกษา ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเตรียมการจัดทำสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

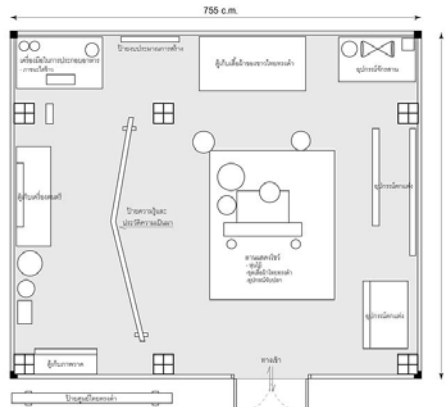
2.3 ทำการเขียนแบบร่าง 2 มิติ (Sketch) สถาปัตยกรรมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสม สำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

ภาพ 1 ตัวอย่างภาพร่างการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดง ภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

2.4 จัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์สำหรับการพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดร่วมกับชุมชน

2.5 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และติดตั้งสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการประเมินโดยผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยว

ภาพ 2 แผนการจัดแสดงผลงานสื่อผสมสำหรับการจัดแสดง ภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

ภาพ 3 ตัวอย่างการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดง
ภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

ระยะที่ 3 การประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ

3.1 ประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนที่มีเชื้อสายไทยทรงดำจำนวน 30 คน มาจากการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน จำนวน 20 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญพบ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ เป็นคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ค่าคะแนน 5 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับมากที่สุด ค่าคะแนน 4 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับมาก ค่าคะแนน 3 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับพอใช้/ปานกลาง ค่าคะแนน 2 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับน้อย และค่าคะแนน 1 หมายถึง ควรปรับปรุง

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

การหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC Index of Item Objective Congruence) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย หากข้อคำถามข้อใดที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้จะคัดเลือกข้อคำถามนั้น แต่ข้อคำถามใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 จะนำมาปรับปรุงหรือตัดออกไป

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ควรปรับปรุง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับพอใช้/ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับมากและค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมระดับมากที่สุด

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรต และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำของเดิมที่มีอยู่ และความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต

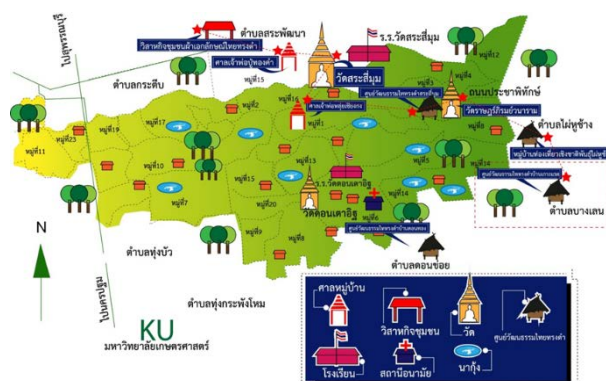
1.1 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐมได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่มากในบริเวณบ้านเกาะแรต อำเภอบางเลน โดยบรรพบุรุษได้ย้ายมาจากจังหวัดเพชรบุรี เมื่อประมาณร้อยกว่าปีก่อน เพื่อจะมาหาที่ราบลุ่มในการประกอบอาชีพในการเกษตร โดยเฉพาะในการทำนา สำหรับที่มาของชื่อบ้านเกาะแรตนั้น เนื่องจากบริเวณชุมชนนี้เป็นที่สูง เป็นที่ดอน และมีคลองล้อมรอบทำให้มีลักษณะคล้ายเกาะ มีต้นไม้มากมายลักษณะเป็นป่า ชาวบ้านเชื่อกันว่าน่าจะมีสัตว์ป่าจำพวกมากอาศัยอยู่ และโดยเฉพาะมีแรดที่ถือว่าเป็นสัตว์ใหญ่หายากอาศัยอยู่ด้วย ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านจึงเรียกบ้านเกาะแรตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จุดเด่นหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยทรงดำบ้านเกาะแรต ประกอบด้วย การแต่งกาย ลักษณะบ้านเรือน วิถีชีวิต อาหาร ความเชื่อประเพณีและการละเล่นพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์และสินค้าของชุมชน

1.2 ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดนครปฐมในการดำเนินการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ในปีงบประมาณ 2550 ในช่วงแรกของการเปิดดำเนินการ จะเปิดทำการวันเสาร์ วันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 09.00-15.00 น. โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมไม่มากนัก แต่จะมีนักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานแบบหมู่คณะ โดยจะต้องทำหนังสือแจ้งประธานหรือคณะกรรมการล่วงหน้าอย่างน้อย 5 วัน เพื่อศูนย์การเรียนรู้ จะได้ทำความสะอาดและเตรียมความพร้อมในการให้การต้อนรับ ในช่วงต่อมามีผู้มาเยี่ยมชมเฉพาะรูปแบบหมู่คณะเท่านั้น ซึ่งสิ่งของจัดแสดง ระบบป้ายประชาสัมพันธ์ หรือการให้ความรู้เกิดการเสื่อมสภาพ ขาดการดูแลรักษา จึงทำให้ศูนย์ฯ ไม่เปิดดำเนินการ กลายสภาพเป็นที่เก็บของเก่า ทั้งนี้หากมีการปรับปรุงก็จะสามารถนำไปเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวด้านชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ได้ เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไผ่หูช้าง กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มหัตถกรรมจักสานที่หมู่ 12 เป็นต้น

1.3 ความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต สรุปได้ว่า ควรเพิ่มแผนผังหรือป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวให้มากขึ้น จะได้มีความชัดเจนสำหรับแหล่งท่องเที่ยวและสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มการบริการข้อมูล ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

2. ผลการออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยท่งด้าบ้านเกาะแรต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยทรงดำในเขตอำเภอบางเลน และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ภาพ 4 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยทรงดำในเขตอำเภอบางเลน และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

2.2 ผลงานสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

ประกอบด้วย ระบบป้ายและสัญลักษณ์ และงานตกแต่งประกอบนิทรรศการ (วัสดุกราฟิก วัสดุ 2 มิติ และ วัสดุ 3 มิติ) ยกตัวอย่างเช่น ระบบป้ายภายในและภายนอกศูนย์การเรียนรู้ ตกแต่งกราฟิกจากการถอดอัตลักษณ์ของเครื่องแต่งกายชาวไทยทรงดำ ภาพเขียนแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและคำอธิบายวิธีการใช้ โมเดลสื่อผสมนำเสนอพิธีกรรมของไทยทรงดำโดยเป็นการจำลองเหตุการณ์การประกอบพิธีกรรม 5 พิธีกรรม (พิธีแปลงขวัญ พิธีปาดตง พิธีศพ พิธีเอาผีขึ้นเรือน พิธีแต่งงาน) โดยผ่านการมองทางกล้องด้านข้าง โดยเทคนิคใช้แสงไฟส่องที่ละพิธีกรรม ทำให้ผู้ชมมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนรู้เรื่องพิธีกรรม เป็นต้น

ภาพ 5 ผลงานสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด

3.ผลการประเมินผลการออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52 และเพศชายร้อยละ 48 มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาในช่วง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 28 ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44 ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ พบว่า ก่อนการเข้าชมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.66$; S.D= 0.48) และหลังจากการเข้าชมมีความรู้ในระดับมาก ($\bar{X}=4.36$; S.D= 0.48) ได้รับประโยชน์จากการเข้าชมในระดับมาก ($\bar{X}=4.46$; S.D= 0.50) และมีความประทับใจในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$; S.D= 0.33) ส่วนข้อมูลและการนำเสนอของพิพิธภัณฑ์ พบว่า รูปแบบการจัดแสดงข้อมูลน่าสนใจในระดับมาก ($\bar{X}=4.48$; S.D= 0.50) มีการนำเสนอด้วยเทคนิคสมัยใหม่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$; S.D= 0.51) และข้อมูลที่น่าสนใจละเอียด ชัดเจนในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$; S.D= 0.74) มีความเหมาะสมของสถานที่จัดศูนย์การเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$; S.D= 0.50) และบริเวณศูนย์เรียนรู้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$; S.D= 0.49) แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรตต้นแบบ

ข้อคำถาม	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ผู้เข้าชม			
1. ก่อนเข้าชมท่านมีความรู้เรื่องนี้ในระดับใด	2.66	0.48	ปานกลาง
2. หลังจากเข้าชมท่านมีความรู้ในระดับใด	4.36	0.48	มาก
3. ประโยชน์ที่ท่านได้จากการเข้าชมครั้งนี้	4.46	0.50	มาก
4. ผู้เข้าชมมีความประทับใจ	4.12	0.33	มาก
ข้อมูลและการนำเสนอของพิพิธภัณฑ์			
1. ข้อมูลที่นำเสนอละเอียด ชัดเจน	4.10	0.74	มาก
2. รูปแบบการจัดแสดงข้อมูลน่าสนใจ	4.48	0.50	มาก
3. การนำเสนอด้วยเทคนิคสมัยใหม่	4.16	0.51	มาก
สถานที่			
1. ความเหมาะสมของสถานที่จัดศูนย์การเรียนรู้	4.58	0.50	มากที่สุด
2. บริเวณศูนย์การเรียนรู้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย	4.08	0.49	มาก

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นและข้อเสนอเพิ่มเติม สรุปได้ว่า สื่อผสมที่ออกแบบขึ้นเพื่อนำไปจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย มีความน่าสนใจ และมีความแปลกใหม่ มีมิติ มีการจำลองเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นชัดเจน จะช่วยให้ผู้มาเยี่ยมชมสนใจมากยิ่งขึ้น และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้มากขึ้น ป้ายข้อมูลมีความสวยงาม และความคงทนมากขึ้นกว่าเดิม สามารถถอดอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างดี ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า สื่อผสมบางประเภทควรเพิ่มความคงทนของผลงานให้มากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

การออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำการศึกษาบริบทชุมชน บริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรต และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำของเดิมที่มีอยู่ และความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต เพื่อนำมาสู่แนวทางการออกแบบและพัฒนาสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรตต้นแบบ สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในบ้านเกาะแรต อำเภอบางเลน บรรพบุรุษได้ย้ายมาจากจังหวัดเพชรบุรี เมื่อประมาณร้อยกว่าปีก่อน เพื่อจะมาหาที่ราบลุ่มในการประกอบอาชีพในการเกษตร โดยเฉพาะในการทำนา สำหรับที่มาของชื่อบ้านเกาะแรตนั้น เพราะว่าเนื่องจากบริเวณชุมชนนี้เป็นที่สูง เป็นที่ดอน และมีคลองล้อมรอบทำให้มีลักษณะคล้ายเกาะ มีต้นไม้มากมายลักษณะเป็นป่า ชาวบ้านเชื่อกันว่าน่าจะมีสัตว์ป่าจำนวนมากอาศัยอยู่ และโดยเฉพาะมีแรดที่ถือว่าเป็นสัตว์ใหญ่หายากอาศัยอยู่ด้วย ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านจึงเรียกบ้านเกาะแรตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จุดเด่นหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยทรงดำบ้านเกาะแรต ประกอบด้วย การแต่งกาย ลักษณะบ้านเรือน วิถีชีวิต อาหาร ความเชื่อประเพณี และการละเล่นพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์และสินค้าของชุมชน สอดคล้องกับธงชัย ลุ่มเพชร (2554) และวิลาวัลย์ ปานทอง และคณะ (2549) ที่กล่าวโดยสรุปไว้ว่า ชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีเสนเรือน ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ และประเพณีงานศพ มีวัฒนธรรมการแต่งกาย การไว้ทรงผมบั้นเกล้า มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านที่อยู่อาศัย มีการก่อสร้างเป็นทรงหลังเต่า หลังคามุงด้วย

หญ้าคา ฝาค และพื้นใช้ไม้ไผ่เอามาทำเป็นฟากสับ การก่อสร้างจะไม่ใช้ตะปู แต่จะใช้สลัก ลิ่ม และหวายเป็นเครื่องผูกยึด ต่อมา บ้านเรือนมีปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ด้านอาหารพื้นถิ่น มีอาหารทั้งคาวและหวาน อาหารคาวมีหลายประเภท ได้แก่ ประเภทยำ เช่น ยำเตา และจับผัก ประเภทแกง เช่น แกงหน่อส้ม และแกงฝ้า ประเภทแจ่ว เช่น แจ่วปลาร้า ทั้งนี้ เครื่องเทศสำคัญคือ “มะแข่น” ส่วนอาหารหวานมีหลายประเภท เช่น ขนมข้าวจี ขนมพันทอง และขนมข้าวเหนียวจาด้า ด้านการแต่งกาย นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ โดยสวมใส่ได้ทุกโอกาส เสื้อที่เป็นพิธีการคือ เสื้อฮี ซึ่งเป็นเสื้อประจำตัวของแต่ละคนที่จะใช้เสื้อนี้ไปจนตาย ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อสำคัญที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ผีที่มีอำนาจสูงสุดคือ ผีแถน ซึ่งถือว่าเป็นเทพเทวดา ส่วนผีที่คอยปกป้องรักษาลูกหลานคือผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมสำคัญที่ต้องปฏิบัติคือ พิธีเสนเรือน ส่วนพิธีกรรมอื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น พิธีศพ และพิธีแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณีรวมถึงพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยทรงดำมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การแสดงออกในส่วนนี้ได้ถูกนำมาออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงเป็นนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด โดยมุ่งหวังให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นของอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อีกทั้งยังเป็นแหล่งส่งเสริมปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชนเกิดจิตสำนึกรักวัฒนธรรมและภาคภูมิใจชุมชนให้คงอยู่สืบไป

ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดนครปฐมในการดำเนินการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ฯ ในปีงบประมาณ 2550 ในช่วงแรกของการเปิดดำเนินการ จะเปิดทำการวันเสาร์ วันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 09.00-15.00 น. โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมไม่มากนัก แต่จะมีนักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานแบบหมู่คณะ โดยจะต้องทำหนังสือแจ้งประธานหรือคณะกรรมการล่วงหน้าอย่างน้อย 5 วัน เพื่อพิจารณาพิพิธภัณฑสถานฯ จะได้ทำความสะอาดและเตรียมความพร้อมในการให้การต้อนรับ ในช่วงต่อมาจะมีผู้มาเยี่ยมชมเฉพาะรูปแบบหมู่คณะเท่านั้น ซึ่งสิ่งของจัดแสดง ระบบป้ายประชาสัมพันธ์ หรือการให้ความรู้เกิดการเสื่อมสภาพ ขาดการดูแลรักษา จึงทำให้ศูนย์ฯ ไม่เปิดดำเนินการ กลายเป็นที่เก็บของเก่า ทั้งนี้หากมีการปรับปรุงก็จะสามารถนำไปเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวด้านชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ได้ เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไผ่หูช้าง กลุ่มหอผ้าพื้นเมือง กลุ่มหัตถกรรมจักสานที่หมู่ 12 เป็นต้น นอกจากนี้ความต้องการการออกแบบสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด สรุปได้ว่า ควรเพิ่มแผนผังหรือป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวให้มากขึ้น จะได้มีความชัดเจนสำหรับแหล่งท่องเที่ยวและสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มการบริการข้อมูล ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อผสมสำหรับการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรดต้นแบบ พบว่า ก่อนการเข้าชมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$; $S.D = 0.48$) และหลังจากการเข้าชมมีความรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$; $S.D = 0.48$) ได้รับประโยชน์จากการเข้าชมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$; $S.D = 0.50$) และมีความประทับใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$; $S.D = 0.33$) ส่วนข้อมูลและการนำเสนอของพิพิธภัณฑสถานฯ พบว่า รูปแบบการจัดแสดงข้อมูลน่าสนใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$; $S.D = 0.50$) มีการนำเสนอด้วยเทคนิคสมัยใหม่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$; $S.D = 0.51$) และข้อมูลที่น่าสนใจละเอียด ชัดเจนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$; $S.D = 0.74$) มีความเหมาะสมของสถานที่จัดศูนย์การเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$; $S.D = 0.50$) และบริเวณศูนย์การเรียนรู้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$; $S.D = 0.49$) นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นและข้อเสนอเพิ่มเติม สรุปได้ว่า สื่อผสมที่ออกแบบขึ้นเพื่อนำไปจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้ มีความหลากหลาย มีความน่าสนใจ และมีความแปลกใหม่ มีมิติ มีการจำลองเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นชัดเจน จะช่วยให้ผู้มาเยี่ยมชมสนใจมากยิ่งขึ้น และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้มากขึ้น ป้ายชื่อศูนย์มีความสวยงาม และความคงทนมากขึ้นกว่าเดิม สามารถถอดอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างดี ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า สื่อผสมบางประเภทควรเพิ่มเติมความคงทนของผลงานให้มากขึ้น สอดคล้องกับ สุจารีย์ จรัสด้วง (2552) ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานฯ กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานและการบริหารจัดการ ควรประกอบด้วยด้านลักษณะทางกายภาพ ควรเลือกสถานที่ที่อยู่ใจกลางชุมชน เนื้อหาและวัตถุสิ่งของที่นำมาจัดแสดงนิทรรศการควรมีความโดดเด่นและแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชุมชน รูปแบบนิทรรศการและการจัดแสดง ควรลำดับเนื้อหาและกำหนดเส้นทางเดินชมที่ชัดเจน เพื่อต่อการเข้าชมและการเข้าใจเนื้อหา นิทรรศการ ควรมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ให้ผู้ชมทดลองจับสัมผัสวัตถุจริง สอดคล้องกับพิเชษฐ จันทรังษิฉาย (2548) ทำการศึกษา เรื่อง แนวคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานฯ ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน โดยทำการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในท้องถิ่นภาคเหนือตอนบน และศึกษาแนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมของพิพิธภัณฑสถานฯ ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน ใช้เครื่องมือแบบสำรวจ เพื่อศึกษา

ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพปัจจุบัน และแบบสัมภาษณ์ ในการศึกษาแนวคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์ควรมีความสัมพันธ์กับเอกลักษณ์ท้องถิ่น มีมุมมองวันระยะเพื่อการมองเห็นพอสมควร มีการจัดผังแบบเปิดโล่งเพื่อให้อาคารระบายอากาศได้ดี และจะทำให้เกิดพื้นที่โล่งตรงกลางผังสำหรับนำเสนอธรรมชาติและเข้ามาใช้ นอกจากนี้วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา (2544) ทำการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ต่อการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่พึงประสงค์ ในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านความสะดวกในการเข้าถึง สามารถสรุปได้ว่าด้านการจัดแสดงวัตถุ ควรมีการจัดแสดงวัตถุที่จำลองมาได้ แต่ต้องสามารถจับและทดลองสิ่งของที่จัดแสดงได้ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ไม่จำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาที่ละเอียด แต่ต้องการให้น่าสนใจอย่างกว้างๆ ไม่ใช่คำอธิบายที่ยาก และง่ายต่อการเข้าใจ ส่วนด้านกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ ได้แก่ กิจกรรมตามเทศกาลหรือช่วงเวลาสำคัญ กิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ กิจกรรมนิทรรศการหมุนเวียนจากพิพิธภัณฑ์แห่งอื่นๆ และกิจกรรมการแสดงและการละเล่นให้ชม ด้านความสะดวกในการเข้าถึงพิพิธภัณฑ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่ง เสมือนเป็นการประชาสัมพันธ์และการบริการดังกล่าว อันดับแรกคือการมีป้ายบอกชัดเจนของการเดินทางไปพิพิธภัณฑ์ จำเป็นต้องมีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ เพื่อความสะดวกในการเดินทาง พร้อมทั้งต้องกระจายข่าวสารแก่รถรับจ้างทั่วไปให้รับรู้ถึงตำแหน่งที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้รถรับจ้างเหล่านี้สามารถพาไปได้ เส้นทางเดินทาง ควรเน้นการบอกที่ถนนสายหลัก สำหรับการกระจายข่าวสาร นักท่องเที่ยวจะรับรู้การมีอยู่ของพิพิธภัณฑ์จากป้ายประกาศระหว่างเส้นทางมากที่สุด รองลงมาคือการรับรู้ผ่านทางวารสารและนิตยสาร เช่น การลงบทความแนะนำการท่องเที่ยวเยี่ยมชม การเสนอข่าวของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ส่วนการรับข่าวสารจากทางศูนย์บริการนักท่องเที่ยวจะน้อยที่สุดแต่ก็ยังสามารถให้บริการความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สนับสนุนทุนวิจัยโดย สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการจนกระทั่งลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ขอขอบคุณชุมชนไทยทรงดำบ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย ลุ่มเพชร. (2554). **วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. รายงานการศึกษาอิสระ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิเชษฐ จันทรรักษ์ฉาย. (2548). **แนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน**. วิทยานิพนธ์, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา. (2544). **พิพิธภัณฑ์ที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2544). **มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : บริษัทเอิร์นเอ็ดดูเคชั่นจำกัด.
- วิลาวลัย ปานทอง และคณะ. (2549). **ภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำ**. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สิริรัตน์ สีสัมบัติ. (2552). **แหล่งเรียนรู้ชุมชนกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวซอง**. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจารีย์ จรัสด้วง. (2552). **การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.